

Oponentský posudek bakalářské práce

Alžběta Merunková *Genderová analýza kritérií pro výběr moderátorů/moderátorek hlavních televizních zpráv. FHS UK, 2006*

Navrhované hodnocení: 44- 45 bodů.

Komentář:

Jak předpokládám, úkolu sumarizovat a komentovat blíže obsah práce, vyzdvihnout a popsat její pozitiva se ujme posudek vedoucího bakalářské práce. V tomto, oponentském posudku se tedy zaměřím primárně na konstataci těch bodů, které vnímám jako její nedostatky, resp. ještě spíše možnosti případného dalšího rozvinutí. Opominout však nechci ani nesporné klady této práce, jimž začnu. Klady, které chci zdůraznit, i zápory, resp. podněty k dalšímu promýšlení uvádím ve stručném bodovém souhrnu.

Pozitiva

Teoretická část práce

- Oceňuji, že se autorka několikrát zastavuje u efektů normality a reálnosti, které média generují. Právě mediální provoz významnou měrou ustavují normu a obraz toho, co je skutečné a normální.
- Vnímám jako důležité, že autorka v sumarizaci výkladu J. Thompsona zdůrazňuje samostatnou interpretační aktivitu diváka, rozličné možnosti vnímání a hodnocení, tedy proces který S. Hall nazývá asymetrií procesů kódování a dekódování mediálního sdělení a jeho významů. Otázka pak je, zda pokud se uchýlila k metodě strukturovaného rozhovoru, nést semi-strukturovaný či hloubkový rozhovor i s diváky či divačkami zpravodajství a pokoušet se mapovat jejich reakce a čtení genderovanosti pořadů televizního zpravodajství.
- Autorka příhodným způsobem vypichuje postřeh Naomi Wolf i dalších teoretiček, že požadavek fyzické krásy je dobrým instrumentem pro to vytlačovat z veřejné sféry ženy, které mají větší pracovní zkušenosti, dovednosti a autoritu a začínají tak být pro muže konkurencí.
- Autorka dobře zdůrazňuje postřehy teoretiček (např. Patricie Holland), že sama přítomnost žen nemusí být nijak produktivní, jednak proto, že mohou performovat a utužovat zcela stereotypní hodnoty a role (bytí pro pohled), jednak proto, že se potenciálně mohou stát jen pohlednými maskami tlumočící zprávy, na což si diváci zvyknou a prestiž dané pracovní pozice bude klesat.
- Kladně hodnotím také kvalitně předložené metodologické zázemí (proč postupovat pomocí semi-strukturovaného rozhovoru, do jakého typu kontaktu se s dotazovanou dostává, zda má její důvěru a zda ji zároveň dopředu neovlivňuje náznakem preferovaných odpovědí atp.).

Výzkumná část práce

- Autorka dobře zdůrazňuje argument, že moderátorská dvojice, která se zdá na první pohled vyvážená z hlediska zastoupení pohlaví, může působit velmi stereotypně z hlediska dynamiky genderových rolí a identit. Citované teorie i samotný výzkum autorky tuto stereotypnost potvrzují.
- Samotný materiál rozhovorů, tedy odezvy jednotlivých respondentů jsou stejně pozoruhodné jako skličující a autorka v analýze domnívám se dobře postihla hlavní problémy jako patriarchální a sexistický model podkládající preference a kritéria

výběru moderátorů (muž = zkušenost, a to nikoli profesní, ale životní; prestiž, funkce moderátorky ženy primárně asociována s mládím, nezkušeností, bytím pro pohled; naprostá a mechanická marketizace informací a zpravodajství, víceméně naprostá absence reflexe toho, že a jak média vykonávají vliv na ustavování normality, společenských rolí atd.). Autorka relevantním způsobem vypichuje nízkou motivovanost mužů zaobírat se tímto tématem, která plyne z toho, že stávající situace je zvýhodňuje. Stejně tak autorka věcně zdůrazňuje důležitost identifikační role, kterou by mohly hrát každodenně viditelné, zkušené, suverénní, profesionální a respektované ženy moderátorky.

Náměty k dalšímu promýšlení

Teoretická část práce

- Autorka věnuje dost pozornosti formálním charakteristikám provozu televizního zpravodajství (uspořádání studia atp.). Stejná dávka pozornost by mohla být věnována efektu autoritativnosti, serióznosti, všeobsáhlé informovanosti, který je strategicky kombinován se sugerováním intimního osobního kontaktu s divákem.
- Zdůraznil bych moment performace očekávaných stereotypních rolí: nejde jen o odraz pohlavní rozdílnosti, jde o aktivní performování očekávaných genderových rolí a identit.
- Toto performování stereotypních genderových rolí zahrnuje i případné méně či více ostentativní a méně či více vědomé snahy z nich vykročit (tedy snaha indikující banální fakt, nakolik je jedinec vsazen do genderových norem i v případě, kdy je jeho či její snahou se vůči nim vymezit). Žena moderátorka je vystavena kontradiktorním očekáváním, potřebám a snad i vlastním snahám – být jak vizuálně přitažlivá, tak získat na serióznosti a prestiži.
- Bylo by možné se zaměřit i na ten aspekt, že podavatel zpráv není ve většině případů totožný s autorem zprávy (jak je tomu u komentářů v diskusních pořadech, kdy moderátor podává interpretace a hodnocení své či redakčního týmu). Tento rozestup mezi autorem a podvatelem může generovat různou míru zhuštění, dramatizace, modalit či faktické distorze původní informace. Ke všem těmto jevům samozřejmě dochází v procesu interpretace na straně diváka. Možným bodem sledování by mohlo být, jestli je míra modalizace, interpretační aktivity a asertivity moderátorů a moderátorek nějak genderovaná.
- V souvislosti s tím, jak autorka sumarizuje úvahy L. Mulvey a P. Holland by bylo možné zamýšlet se i nad tím, jakou roli hraje fakt, že na jednu stranu se moderátoři muži, přes auru důstojnosti, serióznosti a informovanosti, stávají estetizovaným objektem pohledu, a na straně druhé, že moderátorky ženy, přes své „bytí pro pohled“, pohlízejí divákovi do očí nejen jako hlasatelky, ale i komentátorky.
- Autorka tuto problematiku zčásti naznačuje, ale bylo by možné ještě více se zaměřit na rozestup či protiklad mezi genderovou korektností v rozložení hlasatelů podle pohlaví a samotnou genderovaností mediálního zpravodajského diskurzu. Hlavní televizní stanice mají namixované složení moderátorů (v CCN etnický, afroameričanky, Indky atd., v UK třeba i geograficky, hlasatelé BBC se skotským či irským přízvukem). Problém je, že tato sugerovaná genderově korektní (audio)vizuální fasáda může úspěšně zakrývat, že tyto „minoritní“ hlasatelé prostředkují zcela hegemonní perspektivu, témata a diskurz bílého kapitalistického, liberálního, europocentrického muže.
- Pro hlavní téma a argument práce to není natolik stěžejní problém, ale použité formulace autorky implikují, že od médií očekává primárně pravdivé, objektivní a nezkreslené zpravodajství. V té souvislosti se naskytá otázka, zda požadovat větší

pravdivost namísto deklaráce své pozice (to, že náš obraz reality je strukturován čtecí mřížkou evropského, liberálního pohledu, se pro nás stává neviditelné, takto nabízený pohled se stává jedinou realitou, aniž by k nám doléhala možnost pohledu alternativního).

Výzkumná část práce

- Není to závažná závada a ani nijak ojedinělý jev, ale vazba a souvislost mezi některými pasážemi úvodní teoretické kapitoly se samotným tématem práce je poněkud rozvolněná a nepřímá. Ne všechna témata naznačená v rozsáhlé úvodní části práce jsou využita ve výzkumné části práce. Některé pasáže se poněkud opakují (zejm. důraz na relevanci a důležitost zkoumání médií a jejich role v utváření dominantních způsobů čtení světa a vlastní identity), což však v konci nemusí být nutně na škodu.
- Jakkoli dopady na formování genderových rolí mají díky frekvenci vysílání zejm. moderátoři hlavních večerních zpráv, mají právě tito moderátoři menší aktivitu než moderátoři debatních pořadů a pořadů, do nichž jsou k interview zváni hosté. Tam by se také mohla upřít pozornost (na ČT moderátorky nočních podrobnějších diskusních zpráv ženy a muži v rovném zastoupení, oproti tomu nedělní politické debaty mají takřka stoprocentní převahu mužů).
- N. Wolf a S. Lafky poukazují trefně na skutečnost, že smíšená moderátorská dvojice je sestavena de facto podle patriarchálního a sexistického modelu (starší muž zosobňující znalost, zkušenost a moc, mladší žena dodávající objekt pro sexualizovaný pohled). Možná by mělo být dodáno, že tento model neplatí pro českou situaci tak úplně, což však může také zapříčiněno absencí vyzrálých moderátorských hvězd a nedostatkem moderátorů a komentátorů střední a starší generace vůbec, jak na to poukazuje respondent v rozhovoru.

Každopádně je třeba zdůraznit, že výše uvedené výtky nejsou nijak zásadního charakteru a práci samu o sobě považuji za více než velmi dobrou. Práce je smysluplně strukturována, přehledně vede čtenáře jednotlivými částmi výkladu, průběžně podává shrnutí a základní body své argumentace. Jako její největší klad hodnotím vedle samostatných analytických a interpretačních schopností, kvalitního zacházení s odbornou literaturou (rešerše i sumarizace hlavních bodů), formulační a argumentační konciznosti zejména tu skutečnost, že na pozadí teorií, jež osvětlují role a dopady vizuální médií v současné společnosti, ukázaly rozhovory vedené autorkou poměrně tristní úroveň společenské zodpovědnosti a povědomí televizních pracovníků o dopadu a společenské dimenzi jejich profese. Zejména z tohoto důvodu by myslím možná nebylo od věci publikovat interpretační závěry práce na pozadí stručného výtahu relevantních bodů její teoretické části. Mohlo by to přispět k zvýšení povědomí o této problematice a narušit jistou splendid isolation mediální komunity od některých dimenzí jejího vlastního fungování. K závěrečné obhajobě práci doporučuji a navrhuji hodnocení ve výši 44-45 bodů.

V Praze dne 19. října 2006

Mgr. Jan Matonoha